

Kirja elämästä ja kuolemasta

BERKING, SABINE & MAGDALENA ZOLKOS (2009; toim.). *Between life and death. Governing populations in the era of human rights*. 326 s. Peter Lang, Frankfurt am Main.

Väestönkasvu on maantieteen, kehitysmaatutkimuksen ja useiden globaaleita kysymyksiä tarkastelevien ihmistieteiden suosikkiteemoja. Se on perinteisesti mielletty ensisijaisesti uhaksi, mutta toisinaan myös mahdollisuudeksi. Länsimaissa kiivasta väestönkasvua pidetään usein kehitysmaiden aiheuttamana ongelmana, ja niiltä toivotaan ratkaisuja sen hallintaan. Kirjallisuustieteilijä ja muuttoliiketutkija Sabine Berking sekä politologi Magdalena Zolcos ovat onnistuneet toimittamaan väestökysymyksiä tuoreella tavalla ja monipuolisesti valottavan teoksen, jossa käsitellään jonkin verran myös länsimaiden väestökehitystä, erityisesti Eurooppaa. Teos sai alkusysäyksen Berliinissä helmikuussa 2007 järjestetystä monikansallisuutta käsitelleessä konferenssissa, jonka teemoina olivat väestö, politiikka ja ihmisoikeudet. Kirjoittajakaarti on kansainvälinen, ja useimmissa artikkeleissa käsitellään väestöpolitiikkaa kansallistalvioiden sisällä. Eri maiden esimerkit väestönhallinnasta ja sen tavoitteista ovat mielenkiintoista luettavaa ja sulautuvat jouhevasti teoreettiseen keskusteluun väestönhallinnan politiikasta sekä ideologioista sen takana.

Teoksessa on esipuheen lisäksi 15 artikkelia, joita yhdistävät vallan tai valtion rooli väestökysymyksissä. Konkreettinen esimerkki on Nayanka Mokherjeen artikkeli bangladeshilaisnaisista, jotka tulivat raiskauksen kautta raskaiksi Pakistanin ja Bangladeshin sodan aikana vuonna 1971. Heistä tehtiin osa valtiollista politiikkaa, joka tuki sikiöiden aborttimista tai lasten antamista adoptoitavaksi heti syntymän jälkeen. Mokherjee tulkitsee Bangladeshin politiikan puhdistautumisprosessiksi ja yritykseksi säilyttää kansallinen kunnia. Samalla politiikka vastasi kansainvälisiin tavoitteisiin rajoittaa väestönkasvua. Myös Homa Hoodfarin kirjoitus Iranin syntyvyydensäännöstelyn politiikasta ja uskonnollisten auktoriteettien vaikutuksesta sen onnistumiseen on erityisen mielenkiintoinen. Hoodfar osoittaa, että vaikka väestönkasvun rajoittaminen onkin Iranissa haasteellista, maan esimerkki on yksi maailman onnistuneimmista. Uskonnolliset auktoriteetit ovat kannustaneet rajoittamaan väestönkasvua, toisin kuin usein luullaan.

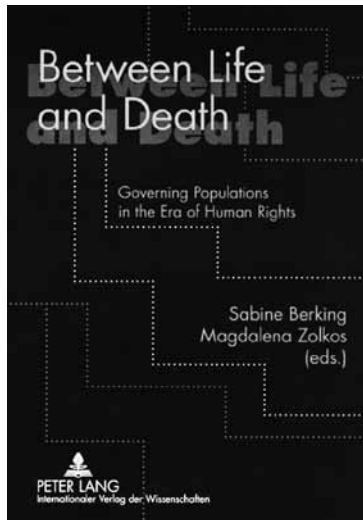
Useassa artikkelissa käsitellään ihmisoikeusperustaisia lähestymistapoja, joka on tällä hetkellä pinnalla niin kehitysmaatutkimuksessa kuin kehitysysteistyössäkin. Esimerkiksi Puolan aborttikeskustelua ruotiva Zolcos käsittelee aborttia ihmisoikeuskysymyksenä raikkaalla tavalla. Zolcosin mukaan abstrakti ”ihmisoikeusjargon” ei ole pystynyt tarjoamaan käytännön työkaluja sosiaalisten ja poliittisten rakenteiden muuttamiseen. Sen sijaan sitä

on käytetty jopa puolustamaan vallitsevia normeja ja sosiaalista epätasa-arvoa. Zolcosin kritiikki sopii moneen muuhunkin ihmisoikeuksien näkökulmasta lähestyttävään kysymykseen, kuten köyhyyden käsittelyyn ihmisoikeudellisena ongelmana. Maja Kirilova Erikssonin kirjoittama, teoksen toinen aborttia käsittelevä teksti sortuu Zolcosin kritisoimaan jargoniin, ja lukuisat suorat lainaukset tekevät siitä raskaan. Kirjoittajan esimerkit eri kulttuureista ja uskonnoista, sekä ennen kaikkea pohdinta niiden lähestymistapojen ja lakien mahdollisuudesta parantaa naisten lisääntymisterveyttä, ovat mielenkiintoisia. Kirilova Eriksson ei pyri peittämään tavoitteitaan vaikuttaa lisääntymisterveyden parantumiseen maailmanlaajuisesti. Tämä sopii artikkeliin, jossa tunnustetaan hyvän terveyden tavoittelu universaalina ihmisoikeutena.

Caroline Bledsoe tutkii muuttoliikettä kehitysmaista länteen sekä siihen liittyvää lain ja laittomuuden rajalla tapahtuvaa toimintaa. Bledsoe tarjoaa esimerkit muun muassa Meksikosta Yhdysvaltoihin synnyttämään tulevista naisista, jotka pyrkivät hankkimaan lapsilleen Yhdysvaltain kansalaisuuden, sekä Irlantiin kehitysmaista synnyttämään lähteneistä naisista, jotka saivat näin Irlannin kansalaisuuden vuoteen 2004 saakka. Vaikka hän mainitsee esimerkiksi yhdysvaltalaisen käynnit edullisempien lääkärin vastaanotoilla Meksikon puolella, tuntuu hän alleviivaavan kehitysmaista länteen pyrkivien puolilaittomia taktikoita. Länsimaiset hakevat enenevässä määrin halpoja palveluita kehitysmaista tai halvempien elinkustannusten maista, ja muuttaa lännestä kehitysmaihiin tapahtuu myös taloudellisista syistä. Tämä tulisi ottaa paremmin huomioon maailmanlaajuisessa keskustelussa muuttoliikkeestä.

Susan Greenhalgh käsittelee perheusunnittelun ulkopuolella syntyneitä lapsia Kiinassa. Heillä ei ole samoja oikeuksia ”yhden lapsen sertifikaatin” omaavien lasten kanssa. Perheusunnittelun ulkopuolelle jäävien lasten vanhemmat saattavat myös saada sanktioita, jos jäävät kiinni toisen lapsen saamisesta. Näin lapsi jää ilman valtion tarjoamia etuja, jotka ensimmäisellä lapsella ovat. Tämä asettaa kansalaiset eriarvoiseen sosiaaliseen ja taloudelliseen asemaan, etenkin kun suunnittelun ulkopuolelle jäävä väestöosa on kotoisin etupäässä maaseudun köyhiltä syrjäseuduilta. Rachel Sullivan Robinson mukaan Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa on vältytty tällaisilta ylilyönneiltä. Alueen etuna on ollut esimerkiksi se, että väestönkasvun rajoitukset tulivat voimaan aikana jolloin ihmisoikeusliike oli jo voimissaan ja lisääntymisoikeudesta puhuttiin. Saharan eteläpuoleisen Afrikan valtiot eivät olekaan loukanneet ihmisoikeuksia väestönhallintapolitiikassaan samalla lailla kuin esimerkiksi Kiina ja Intia.

Teoksen kaksi viimeistä artikkelia käsittelevät väestönhallintaa ja vähemmistökyymyksiä, joista olisin mie-



lelläni lukenut enemmänkin. On kuitenkin hyvä, että Ricardo Pereira ottaa esiin kysymykset alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeudesta väestöpolitiikkakeskustelussa. Steven Rousso-Schindlerin artikkeli Israelin väestöpolitiikasta puolestaan kertoo, miten valtio on huolestunut muslimien korkeasta syntyvyydestä israelilaisiin verrattuna ja millaisiin valtiollisiin toimiin tämä on johtanut. Aihepiiriä voi verrata Steffen Kröhnertin ja Reiner Klingholz'n kirjoitukseen siitä, miten Saksan valtio on huolestunut vähenevästä väestöstään. Mielenkiintoista kyllä, jälkimmäisen artikkelin kirjoittajat antavat lopuksi vinkkejä siitä, miten vähäisen väestönkasvun maat Euroopassa voivat kasvattaa syntyvyyttä. Keskustelua voitaisiin käydä kuitenkin myös esimerkiksi siitä, kuinka paljon maahanmuutosta voisi olla apua ikääntyvälle Euroopalle. Shalini Randeran puuttuukin artikkelissaan globaalin väestökeskustelun kaksinaamaisuuteen: monessa Euroopan maassa ollaan huolestuneita laskevasta syntyvyydestä, kun taas Intiassa perheille markkinoidaan jatkuvasti pienempää lapsilukua tulevaisuuden ratkaisuna. Randeran mukaan eurooppalaisesta perspektiivistä ”toiset” ovat aina niitä, joita on liikaa. Se, onko väestönkasvu

ongelma, riippuu kansallisuudesta, etnisestä taustasta ja yhteiskuntaluokasta.

Kaiken kaikkiaan teos on antoisaa luettavaa. Se valottaa väestökysymyksiä sekä niiden takana olevia vallan rakenteita ja ideologioita monipuolisella tavalla. Erityistä kiitosta ansaitsevat hyvin valitut esimerkit, jotka tarjoavat kattavan kuvan väestöpolitiikasta eri puolilla maailmaa. Tämä alleviivaa aiheen monimuotoisuutta. Teos pohtii myös, miten väestökysymyksiä voitaisiin tarkastella entistä hedelmällisemmin ja tasa-arvoisemmin. Tässä kunnostautuu erityisesti Khadija Turay Intian väestönhallintaa käsittelevässä artikkelissaan, joka kunnioittaa intialaisen yhteiskunnallisesti osallistuvan tieteen perinnettä. Teos on suositeltavaa luettavaa esimerkiksi tutkijoille, poliitikoille ja kansalaisyhteiskunnan aktiiveille, mutta myös kaikille muille väestönhallintapolitiikasta kiinnostuneille.

REBECCA FRILUND

*Maantieteen laitos,
Turun yliopisto*